

FAGPLAN FOR FAGET DANSK MEJLS-ORTEN-TINGHØJ FRISKOLE

Formålet med undervisningen i dansk er at oplive, udvikle og fremme elevernes forståelse for sproget, som det væsentligste middel til at knytte os sammen i forskellige personlige, kulturelle, historiske og politiske/socialt fællesskaber. Danskundervisningen skal fremme elevernes forståelse for dansk sprog og litteratur, samt evnen til at udtrykke tanker og meninger i et klart, personligt og nuanceret sprog.

Dansk er et oplevelsesfag. Læreren og elevernes fortællinger, oplæsninger og samtaler har en høj prioritet. Der arbejdes med talesprogets forskellige udtryksmidler og med evnen til at lytte aktivt.

Læseglæde er et nøgleord. Vi sigter mod, at eleverne lærer at læse sikkert med forståelse og indlevelse, og at de opnår indsigt i forskellige teksttypers egenart og virkemidler.

Undervisningen sigter imod, at eleverne udvikler deres færdighed i, at give sprogligt udtryk for fantasi, følelser, erfaring og viden i en form, der passer til situationen. Den skal give dem lyst, mod og evne til at udtrykke sig om deres liv, tanker og overvejelser.

Dansk er et dannelsesfag, hvor de grundlæggende kundskaber og færdigheder skal udvikles som en helhed gennem hele skoleforløbet, både i faget dansk, og når dansk indgår i andre fag, i tværgående emner og problemstillinger, herunder at give eleverne adgang til det nordiske sprog- og kulturfællesskab.

Eleverne udvikler deres færdighed i at udtrykke sig skriftligt med sans for skriftsprogets og forskellige teksttypers særlige former og muligheder.

I hele forløbet tilstræbes det at arbejde med faget på flere måder: en musisk side, hvor eleven oplever, sanser, føler, fantaserer, eksperimenterer, skaber og leger, og en rationel side, hvor eleven undersøger, analyserer, iagttager, diskuterer, argumenterer og redegør.

Undervisningen skal tillige give eleverne adgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab.

Danskfagets betydning:

Danskfaget er grundstenen i al anden undervisning. Det er her børnene skal klædes på til at begå sig sprogligt, det være sig gennem det talte sprog (tale og lytte), det skrevne sprog (læse og skrive) og gennem arbejdet med litteraturen.

Læsning er naturligvis opprioriteret i danskfaget. I dansk lægges grundlaget for, at eleverne udstyres med faglige læsestrategier. Den faglige læsning skal dermed indgå i alle skolens fag, så læsning bliver et fælles anliggende for alle undervisere i alle fag.

Danskfagets dannelsesbegreb:

Nogle nøgleord for dannelsesbegrebet er:

- personlig udvikling og selvværd; hvem er jeg?
- social opmærksomhed; samspil med andre
- relationer og klassesamvær
- kulturel identitet; hvad er det for en verden, jeg er en del af?
- historisk forståelse; hvad er det for en tid, jeg lever i?

Færdigheder og kundskaber:

Vi skelner mellem det talte sprog, det skrevne sprog (læse/skrive) og litteratur og kommunikation.

Vi tilstræber, at eleverne ved udgangen af 2. klasse:

- kan bruge talesproget til at fremlægge, fortælle og referere i en vekselvirkning mellem at tale og lytte, samt at gøre sig erfaring med at udtrykke sig ekspressivt (eksempelvis via drama, musik, billeder mm.).
- har styr på de tre alfabeter (bogstavets navn, bogstavets lyd og bogstavets udseende).
- kan anvende forskellige læsestrategier, så læsekoden er knækket. Som udgangspunkt underviser vi i første omgang i sproglig opmærksomhed (rim og remser), fonologisk opmærksomhed og efterfølgende i lydret læsning. Vi går fra indlæring over automatisering til konsolidering.
- har automatiseret grundskriften, så bogstavernes skrivevej er korrekt.
- kan stave til lydrette ord og de 120 hyppigste ord.

- har fået udvidet sit ordforråd og sin begrebsverden.
- har kendskab til ordklasser (navneord, udsagnsord og tillægsord) og deres bøjningsformer.
- har en begyndende forståelse for litterære genrer og et vist forfatterkendskab.
- kan finde informationer i og arbejde med elektroniske medier.

Emneområder og metoder:

I løbet af elevernes skolegang på friskolen præsenteres eleverne for en mangfoldighed af undervisningsformer. Det kan være almindelig klasseundervisning, b-uge forløb, faglige kurser på tværs af klasserne, samarbejde med venskabsklasser –evt. læsebånd, fagdage, biblioteksundervisning, emneuger, hytte- og lejrture, morgensamlinger og fortælle timer.

Talesproget kan stimuleres og trænes eksempelvis ved: fortællekreds, weekendsnak, genfortælling af en tekst, at fremlægge et arbejde for en større forsamling til morgensamling, at afvikle klassesamtaler om et billede, en film eller en fælles oplevelse. Ligeledes stimuleres sproget gennem dramatisering af en tekst, inddragelse af musik og bevægelse til bogstavindlæring, samt fremstilling af billeder i forbindelse med egne og fælles oplevelser.

Første skridt på vejen til læsning er at lære bogstavets navn, bogstavets lyd og bogstavets form. Dette gøres ved inddragelse af alle sanser. For eksempel kan bogstaverne skrives i sand, formes i modellervoks, laves med deres krop, tegnes i stort format, dribles med bolde. Ligeledes lægges der vægt på at koble bogstavets lyd sammen med en dagligdagslyd og eventuelt en bevægelse.

Læseindlæringen er bygget op omkring lyd. Vi arbejder med rim og remser, sange og bevægelser til bogstavets lyd. Den fonologiske opmærksomhed trænes ved at sætte bogstavernes lyde sammen så de danner ord. Den fonologiske opmærksomhed understøttes af elevernes egne erfaringer med børnestavning. Vi træner opmærksomhed omkring ord, stavelser og sætningsopbygning med bl.a. puslesætninger. Vi går fra lydrette tekster til tekster med både lydrette og ikke-lydrette småord.

Læsning trænes gennem fælles læsning, makkerlæsning, individuel læsning, gruppelæsning og læseteater. Der arbejdes med før-læseaktiviteter (snak om billeder og titel), under-læseaktiviteter (indholdsmæssig snak, ord-jagt, forfølg en

person osv.) og efter-læseaktiviteter (meddigt, personstrategier, brillestrategier o. lign.).

Håndskrivningen tager afsæt i hemmelig skrift/legeskrivning til decideret træning i skrivebøger. Vi anvender grundskrift uden løkker. Vi præsenterer dem for bogstavhuset, hvor bogstavet placeres i hhv loft, stue og kælder.

Vi tilstræber at eleverne er omgivet af ord i klasserne. Vi bruger vægordbøger, dagens ord, gode ord at kunne, tavlealfabet med ord + billede, vendespil, hentediktat, afskrivningstekster. Vi arbejder sidst i forløbet med formel staveordstræning. Når vi skriver tekster gives ord korrekt på tavlen eller på ordkort for at bevidstgøre dem om ordets stavemåde. De 120 hyppigste ord gennemgås.

Vi udvider elevernes ordforråd og begrebsverden ved at præsentere dem for højtlesning og litteratur fra forskellige tidsaldre og genrer. Vi arbejder med ordsprog og talemåder, vi ser på og taler om billeder fra alle tider. Vi taler om sange, der synges til morgensamling.

Gennem forskellige sproglege arbejder vi hen i mod en decideret ordklasseforståelse. Det kunne være hjørneleg, skibet er ladet med, vennerne en og et, ordslanger og galgeleg. Den mere formelle ordklassetræning med bøjningsformerne indgår i den daglige undervisning sidst i forløbet.

Vi præsenterer dem for forskellige genrer indenfor litteraturen. Vi tilstræber at arbejde med eventyr, digte, fabler, et forfatterskab, nyere børnelitteratur (f.eks. Kim Fupz Aakeson). Vi tager afsæt i Dansk Litteraturs Kanon, såvel som vi kigger på andre landes litteratur.

Vi præsenterer eleverne for simpel tekstbehandling, vi søger på internettet og skriver emails.

Vi har et ønske om at lave tidlig indsats i forhold til elever med læsevanskeligheder. Vi screener tidligt i forløbet med KTI og med IL basis, herudover arbejder vi med Læsemåleren. Derudover grupperester vi løbende for derved at sikre klassen den mest optimale undervisning.

Idekatalog til materialevalg:

Der arbejdes bl.a. med følgende materialer på disse klassetrin;

0. kl.

På vej til den første læsning - Ina Borstrøm og Dorthe Klint Petersen

Prins Purk, Alle tiders Dansk, Alinea

Bogstavhuset, dansklærerforeningen

Sproglege – Jørgen Frost og Annette Lønnegaard, Psykologisk Forlag

1. kl.

Den første læsning – Ina Borstrøm og Dorthe Klint Pedersen

Bogstavbogen

Læsebogen

Arbejdsbogen

Fri læsning

Min første danskbog, Delta

Dus med dansk, Delta

Hans og Trine, Alinea

Læsefidusens skrivebog, Dansklærerforeningen

Danskfidusen, Dansklærerforeningen

Halfdans ABC

Alfabetet på tapetet – Eva Chortzen

Læs og Forstå serier, Gullhøj

2. kl.

Den første læsning 2, Ina Borstrøm og Dorthe Klint Petersen

Læsebog

Arbejdsbog

Fri læsning 2

Dus med Dansk 2, Delta

Min 2. danskbog , Delta

Min X-tra danskbog, Delta

Troldebogen, Alinea

A., B., C... bogen, Delta

Bedre håndskrivning, Christian Clemens, Alinea

Læsefidusens kapitelbøger, Daneklærerforeningen

Trinmål: Vi tilstræber, at eleverne ved udgangen af 4. klasse kan:

- bruge talesproget i samtale, samarbejde og diskussion:
Løse danskopgaver i grupper omkring litteraturarbejde og drama.

- videreudvikle ordforråd, begreber og faglige udtryk:
Føre samtaler. Fortælle for eksempelvis klassen, venskabsklasse og til morgensamling

- fortælle, forklare, kommentere, interviewe og fremlægge:
Fortælle om oplevelser og interesser, lytte og kommentere det hørte. Interviewe hinanden, skolekammerater og andre uden for skolen. Fremlæggelse øves i klassen, venskabsklassen og til morgensamling.

- give udtryk for fantasi, følelser, erfaringer og viden:
Arbejde med brainstorm. Fortælle om andres og egne følelser. Forklare indhentet og bearbejdet viden.

- læse tekster op med tydelig artikulation og betoning:
Højtlæsning i forskellige situationer.

- lytte aktivt til andre og følge op med spørgsmål og respons:
Vise respekt for den, der taler ved at lytte interesseret og stille relevante spørgsmål.

- bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel:

Arbejde med drama.

- forstå enkle norske og svenske tekster og andre udtryks former:

Inddrage fx svenske og norske børneudsendelser og film. Samtale om forskelle og ligheder i de 3 sprog. Lege med udtalen og betoning.

- anvende sikre og automatiserede afkodningsstrategier til læsning af kendte og nye ord i alderssvarende tekster:

Eleverne bliver præsenteret for varierede, individuelle og fælles, tekster dagligt

- læse sprogligt udviklende tekster og bruge forskellige læseforståelsesstrategier:
Arbejde med tekstanalyse ud fra bl.a. strategier i "Læsepalletten 1"

- søge ordforklaring til forståelse af ord og fagudtryk:

Til dette arbejde kan anvendes "Ordnet. dk" eller ordbog.

- kende forskellige læseteknikker:

Bruge forskellige lege til hurtigt at danne sig et overblik over tekstens budskab, personer, miljøer mv.

- tilpasse læsehastighed, præcision og læsemåde til formål, genre og sværhedsgrad:

Med læsemåder forstås at genrer har forskellige læsetempi og stemmeleje, dette trænes ved lærerens, klassekammeraten eller egen højtlesning.

- udtrykke forståelse af det læste mundtligt og skriftligt:

Genfortælle, referat, resume.

- læse alderssvarende skøn- og faglitteratur og digitale tekster med god forståelse:

Læsekursus (skøn- og faglitt.), læsebånd, læsemaraton, frilæsning. Fælles klasesæt.

- læse sig til danskfaglig viden.

Bruge viste eksempler (tekstbox), omslag på bøgerne, indholdsfortegnelse og register.

- læse med bevidsthed om eget udbytte af det læste.
Udarbejde og få stillet reflekterende spørgsmål til det læste.
- udvikle og vedligeholde hensigtsmæssige læserutiner.
Daglig træning i forskellige fag og situationer.
- søge og vælge skøn- og faglitteratur på bibliotek og i digitale medier.
Gøre brug af det lokale bibliotek og internet.
- læse lette og korte norske og svenske tekster:
Hvis det er muligt forsøg at skabe kontakt til en skoleklasse i en af de nævnte lande. Brevudveksling hvor eleverne fortæller om deres lands kultur og natur.
Finde små tekster på biblioteket og i gamle læsebøger.
- skrive sammenhængende fiktions- og fagtekster:
Skrive om små emner, historier og stile.
- søge information i digitale og trykte tekster og planlægge den efterfølgende skrivning:
I fx emnearbejde øver eleverne at skrive nøgleord, lave disposition og at denne følges.
- strukturere egen tekst kronologisk:
Udarbejde disposition indeholdende indledning, handling og afslutning.
- skrive beskrivende, refererende og kreativt med et ordforråd tilpasset forskellige teksttyper:
Bevidst brug af navneord, udsagnsord og tillægsord samt billedsprog.
- følge generelle lydregler i stavning og anvende afsnit og enkel tegnsætning:
Ugentlig diktat. Stavetræning. Arbejde med bøjning af ordklasserne. Finde udsagnsled og grundled, begynde at sætte komma. Bevidstgørelse af punktummets betydning.
- anvende et enkelt layout i såvel håndskrevet som elektronisk tekst:
Opmærksomheden rettes mod betydningen af tekstens layout for læsbarhed.
- skrive med sammenbundet og funktionel håndskrift:
Med udgangspunkt i "Bedre håndskrivning" øves den sammenbundne grundskrift.

- skrive på computer med enkel skriveteknik:

Der arbejdes med tekstbehandling.

- anvende grundlæggende tekstbehandling og søge på internet:

Computeren inddrages i emnearbejde og skriftlig fremstilling. Evt. brug af "IT - bogen" for klassetrinnet.

- bruge skrivning til at fastholde og strukturere ideer og tanker:

Skrive stikord. Lære at indsamle og sortere informationer.

- bruge sproget hensigtsmæssigt til kontakt og som personligt udtryk:

Skrive breve, beskeder, plakater, reklamer, annoncer mm.

- have forståelse for sproget som kunstnerisk udtryk:

Møde sproget som digt, fortælling, teater, film, hørespil mv.

- kende forskelle og ligheder mellem det talte og det skrevne sprog:

Dialog om brugen af det talte sprog, hvor vi har stemleje, kropssprog og ansigtsudtryk til at underbygge, det sagte, kontra det skrevne sprog, hvor vi skal udtrykke os præcist for ikke at blive misforstået af modtageren (bl.a. sms-etik)

- vide, hvad en sætning er og kende forskellige ordklasser:

Der arbejdes med grammatik. Til dette kan anvendes forskellige træningshæfter.

- kende betydningen af ord og begreber i hverdagsprog, skønlitteratur og sagprosa:

Bruge register, opslagsbøger, "ordnet.dk"

- udtrykke kendskab til samspillet mellem genre, sprog, indhold og situation:

Der skal arbejdes med forskellig litteratur ud fra forståelsen af, at der er samspil mellem genre og sproglige virkemidler.

- forholde sig til sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i egne og andres tekster:

Brug af procesorienteret skrivning.

- kende og kunne anvende forskellige væsentlige genrer inden for fiktion og ikke-fiktion:

Træningshæfter til skriftlig fremstilling. Et andet eksempel kunne være: lav en avis, hvor eleverne fx beskriver den samme ting ud fra forskellige genrer.

- samtale om tekster og andre udtryksformer ud fra umiddelbar oplevelse, kendskab til faglige begreber og begyndende analytisk forståelse:
Læsepaletten, læsebog, fælles bog, oplevelser med ture og arrangementer.
- kende brugen af sproglige virkemidler:
Arbejde med fx lydord og metaforer.
- kende genrers og enkelte forfatterskabers særpræg
- forholde sig til holdninger og værdier i litterære tekster og andre udtryksformer
- opnå kendskab til, hvordan sprog og litteratur fra forskellige tider afspejler den periode, den er blevet til i
- udtrykke sig i billeder, lyd og tekst og i dramatisk form
- søge information på en systematisk måde
- iagttage forskelle og ligheder i sprog fra forskellige kulturer

Trinmål efter 6. klassetrin

Det talte sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- bruge talesproget forståeligt og klart i samtale, samarbejde og diskussion og fungere som ordstyrer
- udvikle et nuanceret ord- og begrebsforråd
- argumentere, debattere og informere
- udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i sammenhængende form
- læse op med tydelig artikulation og fortolkende betoning
- lytte aktivt til andre og følge op med analytiske spørgsmål
- bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og formål
- forstå lette norske og svenske tekster og andre udtryksformer og kende til nogle ligheder og forskelle mellem nabosprogene

Det skrevne sprog - læse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beherske sikre og automatiserede afkodningsstrategier til læsning af kendte og nye ord i forskellige teksttyper
- læse sprogligt udviklende tekster og bruge varierede læseforståelsesstrategier
- søge forklaringer på ord og fagudtryk i trykte og elektroniske ordbøger
- anvende forskellige læseteknikker
- udvikle læsehastighed og tilpasse læsemåde til genre og sværhedsgrad
- fastholde hovedindholdet af det læste i skriftlig form

- læse alderssvarende skøn- og faglitteratur og digitale tekster hurtigt og sikkert med god forståelse og indlevelse
- læse sig til danskfaglig viden
- læse med øget bevidsthed om eget udbytte af det læste
- udvikle og vedligeholde hensigtsmæssige læserutiner og oparbejde læsekultur
- søge skøn- og faglitteratur på bibliotek og internet til egen læsning og opgaveløsning
- læse lette norske og svenske tekster

Det skrevne sprog - skrive

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- strukturere og skrive tekster i forskellige fiktive og ikke-fiktive genrer
- indsamle og disponere stof før skrivning samt skrive fra ide til færdig tekst
- strukturere og variere eget skriftsprog og skabe sammenhæng mellem sætninger og afsnit
- skrive kommenterende, forklarende og argumenterende med et ordforråd tilpasset forskellige teksttyper
- stave alle almindelige ord sikkert, bruge korrekte bøjningsformer og anvende afsnit og hensigtsmæssig tegnsætning
- layoute tekster til bestemte formål og modtagere
- skrive med sammenbundet og funktionel håndskrift
- skrive på computer med funktionel skriveteknik
- kunne søge hensigtsmæssigt på internettet og bruge tekstbehandling varieret i egne skriveprocesser
- bruge skrivning bevidst som støtte for tænkning

Sprog, litteratur og kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- bruge sproget til kommunikation, argumentation, problemløsning og formidling af viden
- vise kendskab til sprogets spændvidde fra hverdagsprog til kunstneriske udtryksformer
- kende forskelle og ligheder mellem det talte og det skrevne sprog og kunne karakterisere dem
- skelne mellem hel- og ledsætninger, kende de vigtigste sætningsled og have viden om forskellige ordklasser og deres funktion i sproget
- kende betydningen af tekniske og abstrakte ord og fagtermer
- forklare samspillet mellem genre, sprog, indhold og situation
- vise indsigt i sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i egne og andres tekster

- karakterisere og kunne anvende forskellige genrer inden for fiktion og ikke-fiktion
- fortolke, perspektivere og forholde sig til tekster og andre udtryksformer ud fra både oplevelse og analyse
- kende betydningen af sproglige og stilistiske virkemidler
- vise kendskab til både genrers og enkelte forfatterskabers særpræg
- finde og forholde sig til udtryk for værdier i andres udsagn og i tekster og andre udtryksformer
- kende til litteraturens foranderlighed gennem tiderne og til, at litteratur afspejler den tid, den er blevet til i
- udtrykke sig i billeder, lyd og tekst i forskelligartede produktioner samt i dramatisk form
- søge information på en systematisk og kritisk måde
- forstå samspillet mellem sprog og kultur og betydningen af sproglig mangfoldighed

Efter 9. klasse har eleverne omfattende kendskab til:

Det talte sprog

- Læsefærdigheder
  - a.Læsestrategier (teknikker)
  - b.Højtlesning (oplagt at gøre brug af skolens andre klasser)
  - c.Bevidsthed om kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og kommunikation
- Beherske sikre og automatiserede afkodningstrategier til læsning af alle typer tekster. Anvende hensigtsmæssige læseteknikker
- Læse skøn- og faglitteratur hurtigt og sikkert
- Læse sig til viden i fagbøger, aviser opslagsværker og internet.
- Genrekendskab
  - a.Løbende udfærdiget og afleverede opgaver i forskellige genrer f.eks. digte, noveller
  - b.Gøre rede for samspillet mellem tekst, genre, sprog, indhold og situation
- Udvikle et nuanceret ord- og begrebsforråd
- Udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form
- Forstå norsk og svensk i store træk og have kendskab til ligheder og forskelle mellem nabosprogene

Det skrevne sprog – læse og skrive

- Beherske skriftsproget i forskellige genrer

- Skrive struktureret og med bevidste valg i en form, der passer til genre og kommunikationssituation
- Grammatik f.eks. ordklasser, bøjningsformer og sætningsanalyse
- Læselig og tilpas hurtig håndskrift/orden og skrivning
- Notater, logbog og dagbog
- Bruge ordbog (trykte/elektronisk som relevant arbejdsredskab)
- Tekster og andre udtryksformer på norsk og svensk

Sprog, litteratur og kommunikation

- Karakterisere forskelle og ligheder mellem det talte og det skrevne sprog
- Nyere og ældre skønlitterære tekster. Stiftet bekendtskab med væsentlige forfatterskaber.
- Fakta og fiktion i billede, film og tekst
- Anden fiktion f.eks. film. Medier og mediesprog, reklamer
- Referat og resume
- Analyse og fortolkning af tekster
- At vurdere tekster og deltage i saglige drøftelser
- Argumentere for holdninger og forholde sig kritisk til andres udsagn
- At lytte til andre elevers og lærerens oplæsning og fremlæggelse
- Interview
- Billeder og billedsprog
- Videreudvikling af kendskab til EDB og AV-udstyr.
  - a.Bruge PC som et aktivt redskab i undervisningen.
  - b.Layoute tekster, så det fremmer kommunikation og vidner om æstetisk bevidsthed
- At bearbejde og fremlægge mundtligt stof
- Multimediepræsentationer i forbindelse med mundtlig fremlæggelse
- Udtrykke sig i billeder, lyd og tekst i komplekse produktioner samt i dramatisk form
- Projektarbejdsformen
  - a.Strukturerer en opgave
  - b.Udarbejde en synopsis/problemformulering
  - c.Indsamle materiale og forholde sig kildekritisk

I 7. og 8. klasse forberedes eleverne til den obligatoriske projektopgave i 9. klasse ved at arbejde med projektorienterede opgaver med stigende krav til udformning og indhold.

På 9. klassetrin udarbejder eleverne enkeltvis eller gruppevis som en del af undervisningen en obligatorisk projektopgave. Projektopgaven er en tværfaglig opgave, der tager afsæt i fagenes mål.

Friskolen afholder FSA fra og med skoleåret 2012/2013